

דף יח.

אי אמר הכי ה"א מהיים אבל לאחר מיתה פקעה

לה זיקה, קמ"ל דזיקה בכדי לא פקעה.

א] צ"ב דמשמע דאילו 'פקעה זיקה' היה היבם מותר באמה של היבמה, והא בחייה נאסרה עליו כחמותו [ע"י זיקה] וא"כ גם לאחר מיתת היבמה הרי נשאת איסור קרובות לעולם [חוץ מאחות אשה דנתרת אחר מיתת אשתו]. 'אהל תורה'.

א. הנה מבואר בגמ' דטעמא דר' יהודה נקט בלישניה 'דמתה יבמתו אסור באמה', להורות דגם לאחר מיתת היבמה מ"מ נשאת איסור קרובות של היבמה משום דיש זיקה.

ב. ותמהו האחרונים הא בכל איסורי קרובות אינן מותרות אחר מיתת אשתו ועדיין הבעל אסור באמה ובתה ושאר עריות חוץ מאחות אשתו דמותרת במיתת אשתו. וא"כ מה יועיל לך דזיקה פקעה בכדי.

ג. באתוון דאורייתא (ככל ח') תי' ד"ל דהא דאסור בקרובות אשתו אחרי שמתה, אין הטעם מפני שהיתה אשתו בחייה ונאסרו הקרובות לעולם, אלא מפני שגם אחרי שמתה עדיין יש לו באשתו 'קצת דיני אישות' לענין שקרובתיה אסורות. וזהו הביאור בסוגיין דס"ד דיבמה שתמה פקעה הזיקה לגמרי וכיון דלא נשאר האישות כלל אז היא מותרת בקרובתיה.

ד. אולם הקשה ע"ז דגם המגרש את אשתו אסור בקרובותיה אע"פ דודאי לא נשאר שום אישות כלל, ולכן נשאר בצ"ע בכוננת הסוגיא כאן מה יועיל דפקעה זיקה [ובאהל תורה הביא מהג"ר ברוך בער זצ"ל דצייד דגם בגירושין נשאר איזה אישות].

ה. ר' שמואל רוזבסקי זצ"ל (חידושי ר' שמואל סי' י"ג אות ב') תי' ד"ל דכיון דאיסור קרובות ע"י זיקה הוא מדרבנן, לכן ס"ד דלא החמירו בזה אלא בזמן הזיקה קיימת [וע"ש מש"כ כמה צדדים איך לפרש הך ס"ד, ומה שיש בזה נ"מ גם למסקנא].

ו. בקובץ הערות (סי' י"ב אות ב') תי' דאין איסור זיקה דומה לקידושין דבקידושין נאסרה מתחילה לעולם ואינה נתרת אלא ע"י דבר המתיר, ולכן נאסרה בקרובות לעולם דכבר חל איסור עולמי, אבל בזיקה אינה נאסרת מתחילה לעולם אלא האיסור מתחדש בכל רגע ע"י שהיא זקוקה עכשיו, ומשו"ה אם פקעה הזיקה מותרת.

ז. בחידושי ר' שמואל (שם) הוכיח מהראשונים דס"ל דלהך צד דזיקה פקעה בכדי אז היתה הזיקה פקעה למפרע, וביאר ר' שמואל דאע"ג דגוף הזיקה ודאי היתה שם אבל חומרא דזיקה לאסור הקרובות הוי כאילו מעולם לא היתה שם כיון דמתה היבמה.

ח. הנה כל דברינו דלעיל הוא רק לבאר הה"א של הגמ' אבל קמ"ל ר' יהודה דזיקה לא פקעה בכדי, ויש איסור קרובות גם אחר מיתת היבמה [וצ"ל דלא ככל הלומדות הנ"ל]. אולם יש נ"מ בכל דברינו דלעיל דבקובץ הערות (שם) הביא דבירושלמי איכא מ"ד דס"ל כן לפי האמת דזיקה פקעה בכדי, ועיין באו"ש בקונטרס זיקה (אות א') מה שביאר עפ"י הצד דנפקעה למפרע ולכן ס"ל להירושלמי גם למעשה דפקעה זיקה והותר הקרובות אחר מיתתה, וכן יש נ"מ למעשה בהא דע"י יבום וחליצה של אחד האחין הותר שאר האחין בקרובות היבמה [ויש שהעירו, דלעיל דף י': נחלקו ר' יוחנן ור"ל אי אחר יבום וחליצה חזרה האשת אח לשאר אחין, ובירושלמי מתבאר דנחלקו אי הזיקה נעקרת למפרע מהאחין ולכן יש בהו אשת אח, וא"כ גם איסור קרובות יהא תלוי במחלוקת ר"י ור"ל, עיין אהל תורה דלגבי חומרא דאיסור זיקה לאסור קרובות לכוי"ע אמרינן דנעקר למפרע].

משום דקסבר אסור לבטל מצות יבמין.

ב] דין איסור ביטול מצות יבמין, ולמה לא נימא דלאחר הראשון חלץ תהא השני מותרת לייבם.

א. מבואר דיש ב' טעמים לאסור היבום בב' אחיות שנפלו משני אחין, א' משום זיקה דכל אחת הוי אחות זקוקתו, ב' משום דאסור לבטל מצות יבמין, וחיישינן דאם מייבם האחות וימות אח השני הרי תהא נפקעת השניה משום אחו"א.

ב. ופירש"י דחוששין דלמא אדמייבם חדא דלמא מיית אידך ואתי להפקיע מצות יבמין, ורק הקשה א"כ נימא דהראשון יחלוץ להראשונה, ואז השני יכול לייבם השניה, ותי' גזירה דלמא אתי ליבומי ברישא. וכן תי' התוס' (ד"ה דלמא).

ג. ותוס' הביאו מהריב"ן שתי' משום דבשעת נפילה לא חזו תרווייהו כל זמן שלא חלץ לאחת. ונמצא דיש בהו דין נאסרה, דע"י שנאסרה שעה אחת נאסרה עולמית, ותוס' הקשו ע"ז. ומבואר מהריב"ן חידוש גדול דשייך נאסרה גם ע"י איסור דביטול מצות יבמין, דכפשוטו [וכן ס"ל לרש"י ותוס' דלא תי' כן] דאיסור לבטל מצות יבמין הוי איסור צדדי ואינו פועל איסור אשת אח כדי לומר נאסרה.

תוכן ענינים

- א. בענין זיקה לא פקעה בכדי.
- ב. בענין איסור לבטל מצות יבמין.
- ג. בענין קידושין לא מפקיע זיקה.
- ד. בענין ביאור הראשונים מ"ט לא מפקיע זיקה.

שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה, משום ר' יהודה בן בתירה אמרו אומרים לו המתן עד שיעשה אחיך מעשה.

- ג] מבואר דבר תמוה מאד דגם אחר שהאח קידש אחות יבמתו מ"מ נשאר הזיקה ליבמתו ואסור לו לבוא על אשתו עד שיפקע הזיקה מהיבמה, ותמהו הראשונים הא מיד שקידש אחותה נעשית היבמה 'ערוה דאחות אשתו' ותפקע הזיקה ממנה לגמרי.
- א. מבואר מר' יהודה בן בתירה חידוש גדול, שומרת יבם שקידש אחד מן היבמין את אחותה של השומרת יבם, אמרין להמקדש שלא לבוא על המקודשת משום 'אחות זקוקה' עד שתפקע הזיקה ע"י אחיו. והדבר תמוה דהא מיד שקידשה נעשית יבמתו לערוה 'דאחות אשה', ונימא דהערוה מפקיע ממנו יבום וחליצה, ואינה זקוקה עוד אליו ואיך נאסר באשתו משום אחות זקוקה, כך הקשו הראשונים. וכתבו באופנים שונים.
- ב. התוס' (ד"ה אומרים לו) כתב דצ"ל דקידושין לא מפקעי זיקה למ"ד דיש זיקה, והיינו דלא מצי קידושי אחותה להפקיע זיקת יבמתו, אולם כתבו התוס' (ד"ה שומרת) דה"מ קידושין אבל נשואין מפקעי זיקה, וכן הביא הרמב"ן.
- ג. ומתוס' והרמב"ן משמע קצת דזהו מעיקר הדין ויתכן דאפילו מה"ת לא מצי קידושי אחותה להפקיע זיקה, וכן הוכיחו האחרונים מהריטב"א בסוגיין ומעוד מקומות בריטב"א, וכן כתב הקר"א מפורש דזהו מה"ת. [ואע"ג דאיסור קרובות ע"י זיקה אינו אלא מדרבנן לרוב ראשונים וכמפורש ברש"י בכמה דוכתי, מ"מ כבר נתבאר דעצם החפצא של זיקה הוי מה"ת ושפיר לא נפקע זיקת היבמה ע"י שקידש אחותה, ובביאור הדבר עיין להלן].
- ד. הרשב"א (דף מא.) נתקשה מאד בזה וכתב די"ל דאינה אלא מדרבנן שלא יהא נראה ככונס אחות מקודשת הראשונה, ולפי"ז הכל מדרבנן, ובנשואין לא אסרו.
- ה. הריטב"א הקשה דממ"נ אי זיקה מה"ת אז בין קידושין ובין נשואין לא יפקיע זיקה, ולכן נקט דגם בנשואין אומרים לו המתן עד שיעשה אחיך מעשה. ועיין בתוס' רי"ד שג"כ לא חילק בין קידושין ונשואין באופ"א [ויובא יותר להלן].

ד] ביאור הא דקידושין לא מפקיע זיקה.

- א. תוס' (המובא לעיל) חידשו דקידושי אחותה אינו מועיל לאשווי להיבמה לאחות אשה שתפטר מן היבום וחליצה, וצ"ב טובא בתרתי, א] ע"י שקידש אחותה הרי נעשית היבמה לאחות אשתו ואיך היא נשאת בזיקתה. ב] ועוד צ"ב מאחר דאין בכח הקידושין להפקיע הזיקה למה כתבו דבנשואין שפיר מהני, וכן הקשה הרמב"ן 'וקשה לי מה בין נישואין לקידושין כשם שהנשואין מפקיעי כך הקידושין יפקיעי'.
- ב. הרמב"ן כתב ליישב וז"ל וי"ל לדברי האומר יש זיקה שתיהן כמקודשות אצלו, אבל נשואה אם מפקעת זיקה דין הוא, לפי שזו אשה גמורה אצלו בביתו, והאיך תכנס הלזו ותוציאנה מביתו מידו, עכ"ל. מבואר מדברי הרמב"ן דזיקה הוא 'אישות' בין היבם להיבמה, וכיון דהיבמה הוי כמקודשת אצל היבם, לא מצי קידושי אחותה להפקיעו 'דשתיהן כמקודשות אצלו'. משא"כ בנשואין שכבר נגמר האישות לגמרי, משא"כ זיקה אינו אלא קצת והתחלת אישות לא מצי להוציא מאישות של הנשואה.
- ג. הרמב"ן כתב לפרש עוד באופ"א וז"ל מיהו י"ל דלמאן דאמר יש זיקה, מקצת קנין שיש לו בה מן התורה פוגם עליו קידושי אחותה, בין קידושין גמורין בין קידושי מאמר שאינן גמורין בה, עכ"ל. ולפי"ז הביאור באופ"א קצת, דאין דנין ששניהם מקודשות ואינו בדין שזו תוציאנה מזו, אלא דע"י הזיקה יש חסרון בגוף קידושי אחותה דכלפי היבמה כאילו אין הקידושין חל, ושפיר נשאר אישות וזיקה להיבמה.
- ד. ובשיעורי ר' שמואל (אות ע"ט) הקשה הא לכאורה מה שפוגם קידושי אחותה הוא משום איסור אחות זקוקה, והא הרמב"ן נקט דאיסור קרובות דזיקה אינו אלא מדרבנן ואיך יהא פוגם מדאורייתא. ותי' חידוש נפלא עפ"י הגר"ש שקאפ דדין דאין קידושין תופסין בעריות אינו משום האיסור אלא משום גוף הערוה, וא"כ י"ל דס"ל להרמב"ן דלפגום בקידושי אחותה מספיק עצם הזיקה והשם מקצת ערוה אע"ג דאינו מספיק לפעול איסור אחות אשה ע"ש.
- ה. הרשב"א (דף מא.) חלק על דברי הרמב"ן והקשה עליו, דממ"נ אי ע"י זיקה הוי כמקודשת אצלו א"כ נימא דאין קידושין תופסין באחותה, ואי לא סגי להפקיע הקידושין אז נימא להיפוך דקידושי אחותה מפקיעין הזיקה. ועל כן כתב הרשב"א דדין זה אינו אלא מדרבנן משום נראית וכו' ע"ש.